

de verbis Apostoli, damnat quidem absolute justitiam illam, quam Apostolus vocat detrimenta et stercorea, sed ideo damnat quia docet illam esse justitiam superbiorum, qui suis solis viribus existimant sine fide et gratia Christi se posse implere justitiam. Justitiam enim ex fide et gratia, ubique Augustinus laudat, et meritum vitæ æternæ esse docet.

Quod vero Kemnitius notat, Apostolum in præsentia dixisse, « Arbitror ut stercorea », quasi damnare voluerit impuritatis eam etiam justitiam, quam ex fide Christi, cum esset Apostolus, faciebat: puerile est, nam illud (« Arbitror ») non respicit opera presentia, sed presens iudicium de operibus præteritis, atque in iudaismo factis.

Septimo, obijciunt illud ad Roman. III. *Exclusa est gloriatio tua, per quam legem factorum? non, sed per legem fidei* (1). At si fides excludit omnem gloriationem, quæ ex operibus nascitur; certe excludit omnia merita. Si quis enim vera merita haberet, de illis jure gloriari posset.

Respondeo, fides excludit gloriationem eorum, qui in se gloriantur, quasi suis viribus justitiam facere possint, et a se habeant, si quid boni habent: non autem excludit gloriationem eorum, qui in Domino gloriantur, id est, qui justitiam et merita, Deo juvante, habere se posse confidunt. Alioqui non diceret Apostolus: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*. Itaque sanctus Bernardus serm. 13. in Cant. « Hæc nobis, inquit, gloriatio non solum non prohibetur, sed etiam suadet, cum dicitur gloriam ab invicem queritis, et gloriam, quæ a solo Deo est, non vultis ».

Octavo obijciunt, fieri Christo magnam injuriam, si meritis nostris aliquid tribuatur, quasi non sufficiant Christi merita.

Respondeo: Hoc argumentum, quanto ab adversariis magis rhetorice, vel potius tragice amplificatur, tantum, cum discutitur, inanius invenitur. Siquidem merita justorum non opponuntur meritis Christi, sed ab illis nascuntur, et quidquid ipsa justorum merita laudis habent, id totum redundat in laudem meritorum Christi. Ipse enim vitis, non palmites, et sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic et nos nihil possumus sine Christo facere. Et sicut nemo unquam ita desipuit, ut diceret detrahi de gloria vitis, si palmites ipsius multum fru-

(1) Rom. III, 27.

ctum adferant. Ita nemo, nisi plane stultus, dicere potest detrahi de gloria Christi, si servi ejus, per gratiam ejus, per spiritum ejus, per fidem, et charitatem ab ipso inspiratam, bona opera faciant, quæ ita vere sint justa, ut eis debeatur a justo iudice corona justitiæ.

At, inquit, si requiruntur merita hominum, non igitur sufficebant merita Christi. Non ita est. Nam merita hominum non requiruntur propter insufficientiam meritorum Christi, sed propter maximam eorum efficaciam. Meruerunt enim Christi opera apud Deum, non solum ut salutem consequeremur, sed etiam ut eam per merita propria consequeremur. Sive (quod est idem) non solum æternam salutem, sed etiam virtutem merendi nobis meruerunt. Sicut etiam quod Deus sole utatur ad mundum illustrandum, igne ad calefaciendum, aura et pluvii ad refrigerandum, non est in causa imbecillitas Dei, quasi non posset ipse per se, absque sole, igne, aura mundum illustrare, calefacere, refrigerare: sed omnipotentia ejus, qua potuit non solum ista facere, sed etiam rebus creatis vim faciendi tribuere.

At saltem, inquit, dividitur gloria inter Deum et hominem, si non solis ejus meritis, sed etiam nostris salutem assequimur. Neque id verum est. Nam merita nostra, dona sunt Christi, et quamvis in opere hono, quod nos, Deo juvante, facimus, nihil sit nostrum, quod non sit Dei, neque aliquid sit Dei, quod non sit nostrum, sed totum faciat Deus, et totum faciat homo: tamen ratio, cur id opus sit dignum vita æterna, tota pendet a gratia.

Denique, nos ipsi non minus Christo sumus obstricti, nec minus salutem nostram totam, atque integram illi acceptam referimus, cum illam meritis nostris acquirimus, quam si absque ullis meritis nostris illam acciperemus: immo multo magis nunc illi nos debitores esse fatemur, quandoquidem non solum per ejus gratiam salvamur, sed etiam per eandem nobilissimo modo, honorificentissimoque salvamur.

CAPUT VI.

Solvuntur objectiones ex Patribus.

Jam vero ex Patribus nonnulla proferunt testimonia contra merita humana, quæ facili negotio explicari poterunt.

Primo, obijciunt illa verba sancti Hilarii in Psal. LI. « Non enim illa ipsa justitiæ opera sufficerent ad perfectæ beatitudinis meritum, nisi misericordia Dei, etiam in hac justitiæ voluntate humanarum demutationum, et motuum, non reputet vitia. Spes igitur in misericordia Dei in sæculum sæculi ».

Respondeo: Explicatio hujus loci petenda est ex iis, quæ diximus ad primam objectionem capitis superioris. Solum enim Hilarius docet, cum bonis meritis admisceri peccata quædam, quæ tametsi non faciunt hominem injustum, cum sint levia, et venialia, tamen remissione, et misericordia indigent, quia nihil coinquinatum intrare potest in regnum celorum.

Secundo, obijciunt illa verba sancti Basilii in Psalm. cxiv. « Manet sempiterna requies illos, qui in hac vita legitime certaverunt, non ob eorum merita factorum, sed de munificentissimi Dei gratia, in qua sperarunt ».

Respondeo: Non recte verba sancti Basilii Kemnitius interpretatur. Non enim in Græco textu invenitur illud: « Non ob eorum merita », neque illud, « gratia ». Hæc enim sunt verba: *ὅ κατὰ ἀφελήματα τῶν ἔργων ἀποδομένα ἀλλὰ κατὰ τοῦ μεγαλοδότηου Θεοῦ*. Quæ verba significant, requiem æternam reddendam esse legitime certantibus, non secundum debitum operum, sed secundum debitum Dei munificentissimi, id est, non pro mensura operum, sed pro mensura magnificentiæ Dei, sive non quantum debetur operibus, sed multo amplius, quantum videlicet decet munificentiam Dei.

Sed etiamsi recte Kemnitius verba S. Basilii latine reddidisset; nihil tamen obtineret ex Basilio contra merita. Diceremus enim a Basilio excludi merita, quæ sint homini a se, et prædicari merita, quæ sint homini ex gratia. Nam cum dicit, manere requiem æternam legitime certantes, aperte ponit merita: legitime enim certanti debetur jure bravium. Cum autem addit (si tamen addit): « Non ob eorum merita factorum,

sed de munificentissimi Dei gratia », indicat, neminem legitime certare suis solis viribus, sed per gratiam condonationis. Ac per hoc non ob merita propria, id est, propriis viribus acquisita, sed ob gratiam Dei, a qua merita vera nascuntur, dari certantibus requiem sempiternam.

Tertio, obijciunt ex Augustino illa verba in Psal. lxx. concion. 2. « Tua peccata sunt, merita, Dei sunt. Supplicium tibi debetur, et cum præmium venerit, sua dona coronabit, non merita tua ». Item illa ex serm. 13. de verbis Apostoli: « Pro nihilo salvos facies illos, nihil invenis, unde salves, et multum invenis, unde damnes ». Item illa verba ex libro de gratia, et libero arbitrio, cap. 9. « Maluit, inquit, dicere, Gratia Dei vita æterna, ut intelligeremus, non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua misericordia perducere.

Respondeo: S. Augustinus, ubicumque merita damnat, loquitur de meritis, quæ sint in nobis, ex nobis, id est, sine gratia Dei. Id quod ex duobus locis apertissime intelligi poterit. Prior locus est in epistol. 105. ad Sixtum: « Ipsa, inquit, vita æterna, quæ in fine, sine fine habebitur, et ideo meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita, quibus redditur, non a nobis parta sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideo, quia meritis non datur, sed quia data sunt, et ipsa merita, quibus datur ». Et infra: « Cui debetur vita æterna, vera justitia est; si autem vera justitia est, ex te non est, de sursum est descendens a Patre luminum, ut haberes eam, si tamen habes, profecto accepisti. Quid enim habes, quod non accepisti? Quapropter, o homo, si accepturus es vitam æternam, justitiæ quidem stipendium est, sed tibi gratia est, cui gratia est ipsa justitia. Tibi enim tamquam debita reddetur, si ex te tibi esset justitia, cui debetur. »

Habemus ex hoc loco, justitiam nostram, cui redditur vita æterna, veram esse justitiam, ac per hoc vere meritoriam, non autem ita imperfectam, ut peccatum dici possit, ut adversarii dicunt. Habemus deinde Augustinum, cum dicit, nobis non deberi vitam æternam ex merito, sed gratis donari, loqui de homine, quælis est sine gratia Dei, et qui suis solis viribus operatur: homini enim, ut operatur ex gratia, numquam negavit Augustinus, deberi vitam æternam ex

merito, cum ipsi justitiæ, quam homo per gratiam operatur, dicat, reddi tamquam stipendium vitam æternam.

Locus posterior est in libro de gratia, et libero arbitrio cap. vi. « Cum, inquit, dicunt Pelagiani, hanc esse solam, non secundum merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittuntur: illam vero, quæ datur in finem, id est, æternam vitam, meritis nostris præcedentibus reddi, respondendum est eis. Si enim merita nostra sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia; quoniam vero merita humana sic prædicant, ut ea ex semetipso habere hominem dicant, prorsus rectissime respondet Apostolus: Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? prorsus tali cogitanti verissime dicitur: Dona sua coronat Deus, non merita tua: si tibi a te ipso non ab illo sunt merita tua. Hæc enim si talia sunt, mala sunt, quæ mala sunt, non coronat Deus: si autem bona sunt, Dei dona sunt ».

Et cap. 7. « Si, inquit, Dei dona sunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua, tamquam merita tua, sed tamquam dona sua ».

Et cap. 8. « Apostolus, inquit, cum dixisset. Gratia salvi facti estis, per fidem, et hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne quis extollatur, vidit utique, putare posse homines, hoc ita dictum, quasi necessaria non sint opera bona credentibus, sed eis fides sola sufficiat, et rursus posse homines de bonis operibus extolli, velut ad ea facienda sibi sufficiant: mox itaque addidit, ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Quid est hoc, quod cum Dei gratiam commendans, dixisset, non ex operibus, ne forte quis extollatur, cur hoc dixerit, rationem reddens, ipsius enim sumus, inquit, figmentum, creati in Christo Jesu, in operibus bonis? quomodo ergo non ex operibus, ne forte quis extollatur? sed audi, et intellige, non ex operibus dictum, tamquam tuis ex te ipso tibi existentibus, sed tamquam his, in quibus te Deus finxit, id est, formavit, et creavit ».

Et infra: « Illa (nimirum gratia boni operis) cui datur, tantummodo gratia est. Hæc autem (id est, vita æterna), quæ illi datur, quoniam præmium est, gratia est pro gra-

tia, tamquam merces pro justitia, ut verum sit, quoniam verum est, quia reddet unicuique Deus secundum opera ejus ». Ex his manifeste colligitur, quid S. Augustinus de meritis sentiat: neque opus est verbis ejus aliquid addere, cum sine ullis ambagibus dixerit, illa se merita damnare, quæ non sunt nobis ex Deo.

Quarto objiciunt illud ex sancto Prospero in lib. 4. de vocatione gentium, cap. 17. sive (in alia editione) cap. 5. ubi dicit: « Ideo in parabola de his, qui laborant in vinea, dari idem præmium, eandemque mercedem omnibus operariis, sive multum, sive parum laboraverint, ut ii, qui multo labore sudaverunt, nec amplius, quam novissimi acceperunt, intelligant, donum se gratiæ, non operum accepisse mercedem ».

Respondeo: Considerat sanctus Prosper vitam æternam, ut est una, et eadem, sive ut est æqualis in omnibus beatis. Neque enim alius longius, alius brevius, sed omnes in æternum vivent. Dicit autem, hanc vitam æternam donum esse gratiæ, non operum mercedem, eo sensu, quo dixit Augustinus, dona sua coronat Deus, non merita tua, videlicet non est vita æterna merces operum, quæ sint nobis a nobis, sed quæ sunt nobis a gratia Dei. Atque ut hoc intelligeretur, ideo voluit Deus vitam æternam tribuere iis, qui multum, et iis, qui parum laboraverant. Ne, qui multum laborant, de suis viribus extollantur. S. autem Prosperum non negare vera merita, quæ oriuntur ex gratia planum est ex eodem loco, ubi dicit: « Bona merita sequi in homine post adeptam gratiam, non autem præcedere ».

Quinto, objiciunt illud sancti Gregorii lib. ix. Moralium, cap. 14. « Si opus virtutis exercuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia convalesco ».

Respondeo: Loquitur sanctus Gregorius de meritis, quæ sunt in nobis ex nobis, eo modo quo loqui diximus Augustinum, et Prosperum. Vult enim ad humilitatem nos adhortari, et ideo dicit, cum opera virtutis facimus, nos ad vitam convalescere, non ex meritis propriis viribus acquisitis, sed ex venia, per quam justificati a Deo justitiam, et bona opera habere incipimus.

Sexto, objiciunt sanctum Bernardum, qui in ser. 1. de Annuntiatione sic loquitur: « Neque talia sunt hominum merita, ut propter ea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam do-

naret ». Item serm. 15. in Psalmum? « Qui habitat. Totum, inquit, hominis meritum est, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem salvum facit ». Et serm. 61. in Cant. « Proinde meritum meum, miseratio Domini ». Addit etiam Kemnitiu altercationem sancti Bernardi cum Diabolo, in qua dixisse legitur: « Fateor, non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cœlorum. Cæterum Dominus meus duplici jure illud possidens, hæreditate Patris, et merito passionis, altero ipse contentus, alterum mihi donat. »

Respondeo: In primo testimonio docet sanctus Bernardus, vitam æternam non deberi meritis ex jure absolute, quia merita præsupponunt et gratiam et promissionem. Id enim paulo infra ita ipse explicat, dicens, propterea non deberi meritis vitam æternam ex jure, quia merita ipsa nascuntur ex gratia. Præsupposita autem gratia et promissione, deberi vitam æternam ex jure, docet Apostolus, cum ait II ad Timoth. iv. *Reposita est mihi corona justitiæ*. Et ad Heb. vi. *Non est injustus Deus, qui obliviscatur operis vestri et laboris* (1). Et sanctus Augustinus de natura et gratia, cap. 2. « Non est injustus Deus, ut justos fraudet mercede justitiæ ».

Ad alia loca respondemus, ea dicta esse a sancto Bernardo, ut intelligamus, merita nostra non esse ex nobis, sed ex misericordia Dei; quod clarius explicat serm. 68. in Cant. « Merita habere cures: habita, data noveris, etc. ». Fortasse etiam sanctus Bernardus, tum ex humilitate, quæ propria merita ignorat, tum ex incertitudine propriæ gratiæ, prudenter non confidebat in meritis suis, sed in sola misericordia Domini. Quod imitandum esse in sequenti capite pluribus ostendemus. Sed non ideo merita non habebat, quia merita sua non agnoscebat.

CAPUT VI.

Quatenus fiducia in meritis collocari possit, exponitur.

Controversiæ superiori conjunctæ sunt duæ quæstiunculæ breviores. Una, de fiducia meritorum; Altera, de intuitu mercedis.

Quod attinet ad primam, Hæretici nostri

(1) II Tim. IV, 8; Heb. VI, 10.

temporis, nullam omnino fiduciam in meritis constitui posse contendunt. Quam sententiam coguntur defendere, si velint in illo errore persistere, quod omnia opera justorum sint peccata mortalia.

Sed in primis Joannes Calvinus adversus hanc fiduciam meritorum tragice commovetur. Nam in lib. III. Instit. cap. 2. §. ult. reprehendens Petrum Lombardum, quod scripserit, spem gigni in nobis ex gratia Dei, et meritis præcedentibus: « Quis, inquit, non merito tales bestias excretur? o magistrum talibus dignum discipulis, quales in insanis rabularum Scholis nactus est ». Deinde, cap. 12. §. 3. et 4. ex instituto docet, nullam in propriis meritis fiduciam esse locandam. Errorem huic plane contrarium docuit Joannes Wicleffus, Pelagium secutus, ut testatur Thomas Waldensis tom. 3. cap. 7.

Sed catholica Ecclesia mediam viam ingreditur, quæ præcipuam quidem spem et fiduciam in Deo ponendam esse; aliquam tamen etiam in meritis poni posse docet. Sed ut res tota planius explicetur, sciendum est, fiduciam nihil esse aliud, nisi spem confirmatam atque perfectam, ut sanctus Thomas docet in 2. 2. quæst. 129. art. 6. Quod etiam profani Scriptores tradiderunt. Sic enim loquitur Seneca in epistol. 16. ad Lucilium. « De te spem habeo, nondum fiduciam ».

Sciendum est etiam, aliud esse fiduciam nasci ex meritis, aliud fiduciam esse ponendam in meritis. Potest enim fieri, ut quis exiguam, ac pene nullam fiduciam in meritis propriis constituat, eo quod non certo sciat, an habeat vera merita, et tamen veris, magnisque meritis abundet, et ex illis fiducia in ipso erga Deum maxima oriatur. Ex qua distinctione tota quæstio absolvi, et variæ Scripturarum, ac Patrum testimonia conciliari poterunt. Igitur tribus propositionibus nostram sententiam complectemur.

Prima propositio. « Fiducia Sanctorum, quam in Deo constituunt, non ex fide sola, sed etiam ex bonis meritis nascitur, atque ideo summo studio merita quærenda sunt, ut apud Deum fiduciam habere possimus ».

Hæc propositio directe contra Calvinum ponitur, et ex Scripturis et Patribus facile probari potest. Tob. iv. *Fiducia magna erit coram summo Deo elemosyna, omnibus facientibus eam*. Job xi. *Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris, et non manserit in taber-*